

4

**Η ηρωίδα της «Πύλης εισόδου» της Μάρως
Δούκα είναι μια επιτομή των μέσων όρων
της μεταπολιτευτικής Ελλάδας**

Κριτική

Το δέκατο μυθιστόρημα

Η «Πύλη εισόδου» είναι το δέκατο συνολικά μυθιστόρημα της Μάρως Δούκα από το 1979. Προηγούνται τα «Αρχαία σκουριά», «Η πλωτή πόλη», «Λευκές ασάλευτες», «Είς τον πάτον της εικόνας», «Ένας σκούφος από πορφύρα», «Ουράνια μηχανική», «Αθώοι και φταίχτες», «Το δίκιο είναι ζόρικο πολύ», «Ελα να πούμε ψέματα».

ΤΟΥ ΒΑΓΓΕΛΗ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Η διαρκής ταλάντευση της Μάρως Δούκα ανάμεσα στο συλλογικό και στο ατομικό, με επίκεντρο πάντοτε την ανάδυση μιας πολυμερούς γυναικείας προσωπικότητας, γίνεται φανερή ήδη από τις νουβέλες της *Η Πηγάδα*, *Κάτι άνθρωποι* (1974) και *Πού 'ναι τα φτερά;* (1975), όπως και από τη συλλογή διηγημάτων της *Καρρέ Φιξ* (1976). Και στα τρία αυτά βιβλία οι γυναίκες αποτελούν όχι μόνο παράγωγα των κοινωνικών συνθηκών, αιτιώδως συνταίριασμένα μαζί τους, αλλά και ολοκληρωμένα ψυχογραφήματα: μοναχικές σκιαγραφίες πολλαπλώς αγχωμένων, τραυματισμένων, όπως και τραυματικών υπάρξεων, που έχουν χάσει τον προσανατολισμό τους και αγωνιούν να βρουν τη σταθερότητα σε ένα σύμπαν για το οποίο κανείς δεν μπορεί να εγγυηθεί το παραμικρό. Στην *Αρχαία σκουριά* (1979), πάλι, την πρώτη μυθιστορηματική προσπάθεια της Δούκα, εκείνο το οποίο χρειάζεται ευθύς εξαρχής να συμβιβάσει η πρωταγωνίστρια (και το οποίο δεν συμβιβάζει ποτέ) είναι η αγωνιστική έξαρση και το ομαδικό πνεύμα της αντίστασης που επέδειξε η γενιά της κατά της χούντας με ό,τι διαδέχθηκε την πτώση της: την όπως-όπως εξατομίκευση, την επιστροφή στη μαλθακότητα και την εγκαρτέρηση των καθιερωμένων κοινωνικών ρόλων, καθώς και την παραδοχή πως στο τέλος όλα υποχωρούν και πεθαίνουν. Στην ίδια πάνω-κάτω γραμμή κινείται και η Ασπασία στις *Λευκές ασάλευτες* (1987), που ξέρει πως ο συλλογικός περίγυρος έχει από καιρό στερηθεί το οποιοδήποτε κρίσιμο βάρος του. Αξίζει σε αυτή τη γραμμή να θυμηθούμε πως στο *Ένας σκούφος από πορφύρα* (1995), ένα ιστορικό μυθιστόρημα για το στυγνό παιχνίδι της εξουσίας στα χρόνια του Βυζαντίου, αναδεικνύονται τέσσερις πολύ δυνατοί γυναικείοι χαρακτήρες: η Δαλασσηνή, η Δούκαινα, η Αλανή και, πρωτίστως, η Άννα Κομνηνή – όλες είναι προικισμένες με αβίαστη πνοή και φυσική χάρη καθώς έχουν σχεδιαστεί με μια φαντασία ικανή να γεμίσει με ολοζώντανες λεπτομέρειες τα ψυχολογικά τους πορτρέτα.

Η επιτομή των μέσων όρων

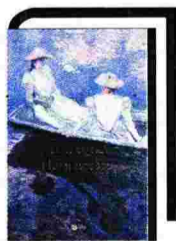
Η εξηνταεπταετής Αρχοντούλα Μπακάλογλου, η ηρωίδα του καινούργιου μυθιστορηματός της Δούκα, στέκει κάπως μακριά από όλα αυτά: δεν μετέχει (δεν μετείχε ποτέ) στις ανησυχίες της εποχής της, δεν παραπέμπει σε πολιτικές γενιές, δεν συμβολίζει την εξουσία και δεν εκπροσωπεί την άνοδο ή την κατάρρευση των ιδεών και των ιδεολογιών. Η Αρχοντούλα δεν ζει σε κοινωνικό κενό, δεν έχει χάσει τον κόσμο κάτω από τα πόδια της, δεν συγκρίνει το παρελθόν με το παρόν και δεν νοιάζεται για το μέλλον, το δικό της ή των άλλων. Ο κύκλος της Αρχοντούλας αναπαράγεται με πανομοιότυπο τρόπο, από ημέρα σε ημέρα και από χρόνο σε χρόνο, για ολόκληρες δεκαετίες, χωρίς αιχμές, γωνίες και συσπάσεις, αλλά και χωρίς προσδοκίες ή διαψεύσεις. Η Αρχοντούλα συνιστά μίαν επιτομή των μέσων όρων: είναι ένα κοινό έως και κοινότοπο δείγμα της μεταπολεμικής και της μεταπολιτευτικής Ελλάδας – η άδηλη καθημερινότητα όλων εκείνων που πέρασαν ξυστά και τυχαία από τους μεγάλους όγκους της πολιτικής και της Ιστορίας. Στον μακροσκελή της μονόλογο, που αναπλάθει και αναμασά συνεχώς τα ίδια πρόσωπα και τα ίδια γεγονότα (τον άνδρα της που παντρεύτηκε με συνοικέσιο, τις τρεις κόρες της με τις οποίες βρίσκεται σε αδιάκοπη διαμάχη, τον σκοτεινό πατέρα της και την καλύτερή της φίλη με την οποία συγκρούεται ακούραστα), η Αρχοντούλα μιλάει για την ελληνική κοινωνία (από τον Εμφύλιο και τη δικτατορία των συνταγματαρχών μέχρι την απατηλή ευμάρεια της Μεταπολίτευσης και την κρίση) μόνο κατά περίπτωση: αν την οδηγήσουν ως εκεί (όπως και όποτε την οδηγήσουν) οι περιστάσεις του

Κατασκευάζοντας έναν ψεύτικο εαυτό

Η αδυναμία μιας ώριμης γυναίκας να κατανοήσει τον εαυτό της και τις σχέσεις της, που είναι κατασκευασμένες επί τη βάση μιας απατηλής ταυτότητας, κυριαρχεί στην «Πύλη εισόδου», το νέο μυθιστόρημα της Μάρως Δούκα

Η Μάρω Δούκα

ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ
Πύλη εισόδου
Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 333, τιμή 17,70 ευρώ

οικογενειακού και του συζυγικού της βίου. Οι έμμεσες αυτές εικόνες του συλλογικού είναι αριστοτεχνικά δοσμένες, αλλά το βασικό ζήτημα με τον λογοτεχνικό χαρακτήρα της Αρχοντούλας είναι άλλο: ο εγκλεισμός στην αυτοαναφορική διαδρομή του μονόλογου της και εν τέλει η αδυναμία της να κατανοήσει τον εαυτό της και τις σχέσεις της, που είναι κατασκευασμένες επί τη βάση μιας απατηλής ταυτότητας. Και εν προκειμένω ανιχνεύουμε τη μεγάλη αφηγηματική και σκηνοθετική δεξιοσύνη της Δούκα. Μια γυναίκα που πιστεύοντας πως τα έκανε όλα σωστά και ωραία, δεν μπορεί εν κατακλείδι να κρατήσει στα χέρια της το παραμικρό: ούτε τον σύζυγο και τη φίλη της ούτε τις κόρες και τους άνδρες που την ερωτεύτηκαν εκτός συζυγικής κλίνης.

Μονόλογος εις εαυτόν

Έχει κατά κόρον γραφτεί ότι η *Πύλη εισόδου* είναι ένα μυθιστόρημα για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τη χαοτική περιήγηση στο Διαδίκτυο. Η Αρχοντούλα κοινοποιεί (άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο φανερά) τον μονόλογό της στο Facebook και κρύβεται πίσω από διάφορα πρόσωπα και ψευδώνυμες αναρτήσεις, αλλά η μυθιστορηματική αποτύπωση της ηλεκτρονικής επικοινωνίας είναι υποτυπώδης. Οι αναρτήσεις έχουν τερά-

στια έκταση, οι αναπαραγωγές τους μοιάζουν προσηματικές και τα σχόλια ή οι ανταλλαγές απουσιάζουν πανηγυρικά. Πρόκειται εν τέλει για έναν μονόλογο που όπως ο οιοσδήποτε λογοτεχνικός μονόλογος απευθύνεται αποκλειστικά στον εαυτό του. Κι αν θέλουμε να τον χαρακτηρίσουμε εσωτερικό μονόλογο (σε καμία περίπτωση ελεύθερο πλάγιο λόγο, αφού παραμένει αυστηρά πρωτοπρόσωπος), θα πρέπει να λάβουμε υπόψη την ιδιαιτέρως ήπια μορφή του: χωρίς έντονα συνειρμική λειτουργία, με περιορισμένη ελλειπτικότητα και δίχως διαταραγμένες παλινδρομήσεις της μνήμης. Επαναλαμβάνω, κλείνοντας, ότι το σημαντικότερο στην *Πύλη εισόδου* είναι η δύσκολη αναμέτρηση με το ρευστό και ασχημάτιστο υλικό των μέσων όρων, που εξασφαλίζουν μια αποσπασματική θέαση της πολιτικής και της Ιστορίας μέσα από τον οπασμοδικό λόγο του τρίμηματος και της αφάνειας, αλλά και διά μέσου της αποπροσωποποίησης της πρωταγωνίστριας (εδώ παίζουν οπωσδήποτε ρόλο οι περσόνες του Facebook). Γιατί η Αρχοντούλα, δίχως να καταλαβαίνει τι και πώς ακριβώς της έχει συμβεί, έχει εν τέλει εκπέσει όχι μόνο από το συλλογικό βάθος από το οποίο έχουν εκπέσει οι παλαιότερες ηρωίδες της Δούκα, αλλά και από την κλίμακα του καθημερινού της μικρόκοσμου.

